

prof. dr hab. Katarzyna Kuczyńska-Koschany

Mitologia grecka i Biblia jako źródła kultury śródziemnomorskiej - na przykładzie interpretacji wybranych utworów Jorge Luisa Borgesa i Zbigniewa Herberta. Apokryf i renarracja mitu.

KULTURA EUROPEJSKA = kult. śródziemnomorska, 4 nurty – grecko-rzymski i judeochrześcijański;
współcześnie jest to wszystko, co nas otacza

KOD KULTUROWY

Judasz (zdrada), wolność człowieka = chrześcijaństwo; walka o prawa człowieka = prawo rzymskie; dyskusja = Grecy

MITOLOGIA - zbiór mitów opowiadanych w danej społeczności lub literacko uporządkowany zbiór opowieści o bóstwach i istotach nadprzyrodzonych, a także nauka zajmująca się zbieraniem, analizą, klasyfikacją i interpretacją mitów; nie zawiera apokryfów

RENARRACJA MITYCZNA – kolejne odczytanie mitu

REINTERPRETACJA MITYCZNA – nadanie nowego znaczenia

Jorge Luis Borges „Dom Asteriona” (1949)

- **Asterion = Minotaur**, o czym dowiadujemy się na końcu utworu; ma poczucie inności (godne, królewskie), nie czuje się więźniem ogromnego domu; potrafi sobie poradzić z samotnością
- **narracja z punktu widzenia Asteriona** – więźnia
- **liczba 14** – liczba Dawidowa /podwojenie 7 – doskonałość, idealizacja

Jorge Luis Borges - argentyński pisarz (nie filozof), poeta i eseista. Publikował krótkie eseje, opowiadania i poezję. Jego dzieła stały się obiektem wnikliwych analiz i wieloznacznych interpretacji.

Zbigniew Herbert „Historia Minotaura” (1974)

*najpierw ukazany w tomie „Pana Cogito”, później w zbiorze małych próz „Król mrówek. Prywatna mitologia.”

- **proza poetycka**

- mitologia grecka – historia Minotaura – *melancholijnego matołka* (gdzie to on jest ofiarą, nie potworem)
- **motyw przemocy wobec inności**, chęć pozbycia się wszelkich niepożądanych kwestii
- **ironia** – Tezeusz jako zręczny zabójca
- **motyw labiryntu** – niepotrzebny elementarz

„Przez labirynt – niepotrzebny już elementarz – wraca Tezeusz niosąc wielką, krwawą głowę Minotaura o wytrzeszczonych oczach, w których po raz pierwszy kielkować zaczęła mądrość – jaką zwykło zsyłać doświadczenie.”

BIBLIA – księga natchniona przez Boga;
zawiera przypowieści dotyczące zasad
wiary

KANONY BIBLIJNE – to, co jest
uznane za natchnione przez Boga; stała
wartość kulturowa

- Biblia hebrajska = **Stary Testament**;
zapoczątkowanie w Koranie

- **Nowy Testament**

księgi historyczne ewangelie synoptyczne:
(św. Marka, św. Mateusza i św. Łukasza),
ewangelia św. Jana i Dzieje Apostolskie
księgi dydaktyczne: listy
księgi prorockie: Apokalipsa św. Jana

Testament = przymierze (np. narodu
wybranego; tych, którzy chcą iść za
Bogiem)

BIBLIA dla wszystkich przedstawicieli
kultury europejskiej jest **KSIĘGĄ KULTURY**
(nie musi być księgą objawienia)

APOKRYF – *gr. ukryty*, niekanoniczne (nie natchnione, pozbawione sankcji religijnej)
uzupełnienie; element wychodzący poza granice kanonu

Jorge Luis Borges „Trzy wersje Judasza” (1944)

- powieść bardzo wstrząsająca; apokryf
błuznierczy (nie jest znanym uzupełnieniem
treści religijnych, a myśleniem przeciw niej)
- teza: fałszywa jest interpretacja znaczenia
postaci Judasza w kulturze jako zdrajcy
- trzy interpretacje Judasza:
metafizyczna (Judasza jako lustro Chrystusa, jego
negatyw),
etyczna/moralna (Judasza jako osoba
dokonująca ascezy hiperbolicznej),
identyfikacyjna (Judasza utożsamieniem Boga)

Zbigniew Herbert „Domysły na temat Barabasz” (1990)

- **Barabasz**
wg encyklopedii - więzień oskarżony o zabójstwo być
może podczas powstania zelotów przeciwko rzym.
prokuratorowi, Piłatowi;
wg Herberta – osoba, której darowano karę śmierci, teraz
to od niego zależy, jak będzie dalej żył; postać o niejasnej
historii
- **transakcentacja historii** (Barabasz główną postacią)
- kontrast między losami Barabasza a Jezusa

**NAJWIĘKSZA OZNAKA DOJRZAŁOŚCI – CHĘĆ ZROZUMIENIA SAMYCH SIEBIE, A DOKONUJEMY TEGO,
KIEDY PRÓBUJEMY ZROZUMIEĆ TEKSTY KULTURY, W KTÓREJ SIĘ URODZILIŚMY I WYCHOWALIŚMY.**